

ORVOSSÁGOS KÖNYVECSKE

1665 k.

Orvossaghos könjveczke

A.

- 1 *Arena ellen orvossagh.* Petresselmet, zab szalmat csiczerj borso szalmajat vegjed, abbol czinal fördöt, csak agjekáigh legjen az fördö, abban förödnj, azonkjvul eper es petresselem vizet kel jnnya.
- 2 *Azon kö ellen.* Az melj kö etser el ment töle, azt erőssen törjék megh es adgjak meg jnnja, mind elrontja az többitis. Probatum.
- 3 *Arena ellen.* Az fekete retket torma reszelön meg kölj reszelnj, mint az tormat, es fa olajjal meg kölj öntöznj, ket ruha közöt az vekonjara kölj az embernek kötny.
- 4 *Aszonj nem szülhet.* Vegj mas aszontul az maga tejeben egj kalanban, es törj egj kis safrant beleje, ad megh innja, aszontul szül.
- 5 *Ala megh gjül lonak czomoban.* Borotvald el rola szörít azon helen, az fog hagjmat o hajal törd ösze, es melegen kend véle, ha lehet reaja kös benne, hogj hamareb meg fagadgjon.

B.

- 6 *Büddös szaj ellen orvossagh.* Vegjed az szekfüvet, harom vagj negj szeretsen diot es viragjat, timsot, roncza porra, meg tiztult mézben köl két egész oraigh foznj, es avval szajat mosnj.
- 7 *Azon büddös szajrol.* Keres galganemat, tormentenat, egj mogjoronj timsot, narancz hjjat, ezeket főzd megh kenjer alat, igja es mossa szajat véle, meg gjogjul bizonyjal.
- 8 *Balba orvossagh.* Meszarszekből mel hust hoznak, az mjnemö vizben meg mossak, avval az vizez öntözök meg az hazat, ki vesz.
- 9 *Boroncza ferges ne legjen.* Martiusban njrfa vizet kölj vennj, es valamjkor az otoval meg otjak az sajtat, mindenszer egj czep njrfa vizet kel bele boczatanj.
- 10 *Beteg feje lonak.* Vegj retket, kaprot, aszald megh, es az utan törd megh, főzd megh borban, es tölcz az lonak torkaban, az orrat ighen törüljed, mikor az azt isza, megh gjogjul.
- 11 *Beteges loval ne menj méllen az vizben, hanem csak hassigh, mert az igen art neki, es nehezen veszi fel maghat, nemis hizhatik még, no ha az lonak kedves az vizben valo menetel, kivalkeppen az hev üdöben, de az vizezöl megh hül az teste, egesezes lonak nem art, ha föröztöd es usztatod vizben.*

- 12 *Beka melj emberben vagjon.* Körös fanak hjiat földz megh ebrutat erős eczetben kenjer hej alat, es agjad megh innja.
- 13 *Belöl njavaliaia lonak.* Oljankor purgatiot kölj nekj adnj, az beczi szappant es hajat egjben kel metelnj es törnj, es az torkaban be raknj, hogj el njellje, azutan meg izastanj, azutan io be kel pokroczosztalny.
- 14 *Ha az nem baszual.* Egj iczenj bör feketetöt az vargaktol, egj darab beczi szapant törd beleje, es onczad az torkaban, Isten utan hasznal.
- 15 *Lo ha beteg s-nem tudod, mj njavalja vagjon.* Az fejer ürmöt etsetben földz meg erössen, fatsard meg ruha altal, mozd meg az homlokat erössen, az orranbanis fuj benne, es dörgöld vele.
- 16 *Ha penigh hjrtelen meg betegszik az lovad, es nem tudod, mj njavaliaia vagjon, hanem csak vekonjat nézj.* Oljankor vonazd le es hudozanak az füleben, tarczad ugj egj tikmonj sütigh, meg fordiczak masfelö valo oldalra, es hassonlokeppen massik fülebenis hudozanak, tarczak ugj egj tikmonj sütigh, azutan boczassak föl, es iartassak meg kevesse.
(Belső njavaliaia lonak, es nem hizhatik. Keres göröj fejert, aprora metelven)
- 17 *Ribes lo orvossaga.* Vegj egj fazekben kapozta levét, annj juh ganejt, annj sot, azt forald meg erössen, egj faczkara kos ruhaczkat, az mint ki veszed az tüzből, olljan melegen, az hol indult az rih, czapkod be véle, nem fog artanj az lo testjnek.
- 18 *Item.* Jegene fanak az levelet agaztul meg földz ighen io, büdös követ, galjczkövet, len mag olajt, mossatlan vaját, ezeket mind egjben meg földz, de ne hadnj fornj, es melegen vele kennj ighen io.
- 19 *Szedelges ellen.* Vegjed az fekete gjapart, szekfüvet es levendulat egjenlö mertekkel, földz meg veres borban, es azzal mossad fejedet, csak az füveket közd az fejedre.
- 20 *Szem ujtasra valo orvossag.* Mellet III. Inotentia papa egjben szerezven egj Istenfelö ven Abbasnak külte, kj szaz esztendös leven, betegsege es vensege miat nem lathatot, elven ez orvossaggal, meg gjogjult. Vegjed szelid köment ket fontik, vad kömient egj fontik, apium magot egj latnit, mellet consianak [?] hjiak, anist, es petresselem magot mas fel fel funtot, ezeket törd meg erössen mind egjben es elegjcz megh szepen tüznél meg tisztult mézel ugj, hogj minden tajtekia tüznél kj forjon, egj tizta edenben czinald be, estve etel utan mjkor feküdnj megj, eggjel effele meg mondott orvossaggal, meg gjogjul szemed, es io lacz. Azutan egj nehan esztendeigh azon Abbas szolgálhalt Istennek.
- 21 *Belső njavaliaia az lonak, es nem hizhatik.* Keres fejer görögöt, aprora metelven az abrakban kevessenkent meg adnj ennj.
- 22 *Avagj.* Maroknj Isten faját törd megh massarban, es tölcz egj meszely etsetet rea, ha meg szal, szurd meg ruha altal, tölcz az torkaban, az benne valo fergetis meg öllj.
- 23 *Item melj lo nem bizik.* Az torok eret vágd megh, es az farka hejjetis mezd meg, azutan sütes arpa kenjeret örvenj es torma gjöckerrel apricz egjben, ad meg ennj az lonak, igen telik az lo töle.
- 24 *Lo ha futtaban meg betegül.* Azzal ismered meg, hogj ighen hurut. Annak szeme es füle közöt vagj eret. Ha peniglen nem akar az lo ennj, az konkolt zabbal egjut aztasd meg, harmad vagj negjed napigh, azutan io szarazd megh, es ad meg ennj, agj az lonak kösotis njalnj, avagj hjnczed eles köre, had tisztuljon az njelve.
- 25 *Ha penigh torka daganatja mjat nem ehetik.* Vegj három tikmonjat, habard

etsetben, öncz az torkaban, egj faczkara tekerd szözt, dörgöld ala avval ugj, hogj ha fakadek volnais az torkaban, meg fakasztana.

- 26 *Ha az njelve tisztatlan s-nem ehetik mjatta.* Vegj mézet, fog hagjmat, kormot, es sot, ros kenjernek az belit tjmporald egjben, és dörgöld az njelvét vele, de elsöben egj életlen késsel meg faragd az njelvét, azutan dörgöld meg soval, mindjart jobban essik.
- 27 *Lonak ha az ine telik.* Tüzes sarloval ved le az inét, többbe nem telik meg.
- 28 *Lonak hogj ha inen avagj eren az vér meg nem alaza.* Egj szelet kenjeret piricz megh, es erős etsetben martogasd az kenjeret, rakogasd azt rea, es megh aljtja az vért.
- 29 *Lo ha meg sértj az szemét annjra, hogj nemis nezhetne.* Vegj sos savat, meljben sajtat aztatnak, es feczkend az szemeben.
- 30 *Beka var lo laban.* Egj darab vassat tüzesjcz megh, egj darab szallanat tarcz az beka varra, es az tüzes vassal czeppedd be, az utan tikmonj szekit, gris-pant, és mézet törj egjben, tegj egj kis szözre, közd be az beka vart, annjszer, az migh latod, hogj kivantatik.
- 31 *Item azonrul.* Vegj kjlencz szem borsot, kjlencz azon [?] gerezd foghagjmat, meg annj, ha töb leszenis, pokot, tegj hoza gris-pant, törd io egjbe, közd rea az beka varra egjnehaszor.
- 32 *Beka hogj ne szoljon vizben.* Mjkor lats leg elsöben eket szantanj, vegj vassarol azt az földet, az kj rajta lesz, vagj ha haza gjün az eke, azt az földet vesd abban az toba avagj vizben, azon esztendében nem szol beka abban vizben.

C.

- 33 *Colica ellen orvossagh.* Vereb ganajt szarazd megh es törd porra, borba avagj vizben agj meg jnnja, probatum est.
- 34 *Item.* Kis Aszonj bötnj söpröt szerzenj, szep aprora metelny s-kemennjen meg főznj, lagj melegen benne tartanj.
- 35 *Contra pestem ovium.* Az diofanak berkejet vegj, so közöt agj juhoknak.
- 36 *Csuklasrol.* Az viza szjvet aszald megh iol, meg törven ad meg innja leven dula vizben.

D.

- 37 *Dühös eb harapás ellen.* Isten tehenet szarazd megh és körös fa bogarval törd egjben kevessekkent, agj megh innja vizben akar kenjerben meg ennj, az oktalan alatnakis jo.
- 38 *Dagat laba lonak.* Dizno moslek alljat az mjnemö sar meg gjul, kend poz-tora, es melegen közd az labara, io fekéltis vele kennj.
- 39 *Item.* Az bor czapalljat, ha söpröstül leszenis, meg sosvan főzd meg, es kend gjakran vele.
- 40 *Item.* Az perie gjükeret törd meg, az utan o hajban és mézben főzd meg es közd rea.
- 41 *Lonak kovacz annjra ha kj faragna az talpat, hogj az laba meg dagadna.* Az len magot főzd megh erőssen vizben, tölcz igj saru sarban, vond az labara, harmad napigh aljon rajta, meg gjogjul.

- 42 *Disnajt bogj tenassenek.* Az uton keresetlen talasz szalmat, ved föl, es vezd az dizno olban alomnak.
- 43 *Dögleletes marbarol.* Vegj betonija avagj bak nevö füvet, azt adgjad ennj, ha penig meg nem eszj az marha, törd meg, es itazd meg arrul, még el nem tavozik az dögleletessek, mast ne adgjanak.

E.

- 44 *Eczetet bogj kölj czinalnj.* Vegjed az szölö magvat, es azt szarazd megh erős-sen, roncz porra es ighen io etsettel erezd megh, es megint szarazd meg erős-sen, es megint törd porra, ted iskatulaban, azutan töcz egj kis bort arra az porra, mindgjart ighen jo etset leszen, fözhecz vele.
- 45 *Item azonrol.* Pinter kakat, puha, egj ujnj hozsara kel metelnj, az két vegit viaszos czérnaival io meg kel kötnj, az közepit kessel meg kel lukasztanj, egj kis rakas kocra [P] valot es atalagban be raknj, arra erős etsetet tötenj, azutan aprokent bort rea tötenj, az kaka leszen söpröje, szep tiztan tartja, ha utra viszikis meg nem zavaroszjk, de az kakat jol meg kel szaraztanj.
- 46 *Eöklelet ellen.* Veres hagmat böven, beczi szapant vajba egiben rantanj, zöld poztora, mit flajstromot kennj, es az ökleletre kötnj.
- 47 *Etetes ellen.* Ha veszed eszedben, hogj etetöt adtak, fekete retket hasicz ket fele, rakd ket holnod ala es gjomrodra.
- 48 *Eger hazbol bogj kj vessen.* Holt lo körmet erőssen szarazd megh, es azzal füstöld megh az hazat, eger, patkan, még az gerennis el vész haztol.
- 49 *Item.* Szent Nicasius napian, minden ajtora irja azt, hogj ma vagjon Szent Nicasius napia, egerek, patkanok menjetek kj, és el vesznek az haztol, melj essik 14 decembernek.
- 50 *Ember dagadassarol.* Vizj tök leveleböl fördöt czinalnj, benne förödnj, es njersen be raknj magat.
- 51 *Eb el ne mennjen haztol.* Mosd megh az ebnek labajt vizben, es azt tolcz az kemenczere, akkor menjen az eb haztol, mjkor az kemencze megjen el haztul.
- 52 *Item.* Az haznak gazdaszonja laba közöt boczassa be az küsszöben az ebet, az mjkor hozzak.

F.

- 53 *Fogh faias ellen orvossagh.* Vegj harom gerezd fog hagmat, törd meg erőssen tanéron, kes hegjen haromszor temient, a' szerjnt sot, liztet, szep fejer tiztat haromszor, es harom czep rosa vizet, es ezeket czinald egjüve, mint egj pagaczat, ted egj tizta papirosra, közd kjvül füle ala, az honnat fogad faj. Isten utan hasznal.
- 54 *Item azonrol.* Vegjed tarkont, gjömbert, apium magot, mastix magot, rosat egjenlö mértekkel es törd egiben, es forald meg io crös etsetben, mosd cvvel fog faio szadat, es mindjart meg szunik az fog faias.
- 55 *Item.* Vegjed pap monja füvet es szarazd megh, roncz porra, elegicz megh viaszal, es tegjed hev teglara, avagj meleg vasra, es töczeren avagj czivenek veget ted az faio fogadra, az közet boczasd faio fogadra, es kj hulnak férgcek fogadbol es azutan soha nem faj.

- 56 *Azonrol.* Cikorja füvet avagj tövit föld meg etsetben avagj vizben, mossad szadat.
- 57 *Item.* Poma granat hejat föld meg es azt kel rajta tartanj.
- 58 *Item.* Az mogjoro fanak olajat kel vennj az fejsze vassan, azt az utan egj kis pamuttal fel toltenj, ez az faio fogra tennj.
- 59 *Item.* Az torma gjökerből faragj le késsel, azutan kopian mej lobogo let volna, hajtogazd egjben, faczard kj, az tormat egj kalanban harom czeppet belöle, azutan az bal kezeden valo nevetlen ujoddal harom czeppet czeppencz az kalanban, masfelöl való füledben tölczed az orvossagot.
- 60 *Item.* Io az piom [!] gjökerből is njakara kötnj az fog faio embernek.
- 61 *Fej faias ellen.* Kapot njokból czjnal lugot, es azzal mossad fejedet.
- 62 *Festenj lovat hogj kel.* Vegj föl benne egj kevesse ket ujad köze, vesd az falra, hogj ha az fele az falon marad, io, a kanat meg kel szitalnj ritka szitalval, az korpajat ved külömb, ted egj uj fazekban, tölcz tizta hjdeg vizet rea, föld meg, foraljd meg erőssen, hogj meg föjön. Ha meg föt, fazekat ved kj az tüztöl, had hüljön meg, az mint az kezed meg alhassa. Az meg szitat kanat ted egj medenczeben, az meg hült kana levet tölczed apronkent rea, gjurd meg mint egj tesztat, czjnald mint egj tsepüt belöle, az levet, mellet azelöt föztél, annak felét meg kel hadnj, aval fel kel erzettenj, de az tüzre kel tennj, az kezével meg kel higjtanj, ugj hogj hig legjen, az mint az hazat fűchetti, ugj fessed, olj melegen, az mint az kezed el türhetj az melegseget, az föl erzettenben töröt timsot vessed közjben az fel erzettenben.
- 63 *Fej zugas ellen.* Fekete ürömből lugot czjnalnj es azzal mosnj fejjet, az ürmöt pedig labara kötnj.
- 64 *Fulados ellen.* Pazmanj orvossaga. Mondola <tej> olajt tehen hus levben agj meg innja. Probatum.
- 65 *Item.* Csipkefan mjenmő bojtos czomo terem, azt hassogazd meg, es egj uj fazekban föld meg vizben kenjer hej alat, azutan szürd le, es regvel estve igjal benne.
- 66 *Ferjussaga kjnek el vesz.* Szarvasnak szaraz czontja által vizellek, harmadnapigh meg vigaszik.
- 67 *Item.* Vegjed az mezej rosanak viragjat, negjed nappigh azzal kössed, meg inditja.
- 68 *Farsaba ellen.* Az kj heted gjernek, avval erőssen njomassa maghat, el mutatja.
- 69 *Feketes lo orvossagj.* Az fekete ürömben mjenmő fergetske terem, azt kerezd fel az koroban, egj kessel mesd el mind korostul. Ha följül talalod elevenen fergeczket, vard be veres poztoban, veres selemmel <ködd> közd be az üstökeben, massjkat serenjben, harmadikat farkaban.
- 70 *Item.* Palfi Miklos orvossagj fekel ellen. Bogacz koroban az mjenmő fereg vagjon, vet kj, es czjnald be mogjoroban spanjol viaszal, es közd eggiket serenjben, massikat farkaban, szamot tartvan rea, melj oraban kötöd oda. Kjlencz napra vizront azon oraban vid az foljo vizben, arcza viz elenjben az lovat, meg mosvan es azokat kj erzvan [!] erезд ala az vizen, ha kj vized az lovat, se az lo, se az ember melj mossa, hatra ne nezen, meg gjogjul.
- 71 *Item.* Stercum diabole apatjkaban vegjed, mint egj hüvelke az embernek, es azt az lo zablajara kötnj, es huszon negj oraigh az lo szajaban tartanj. Se ennj, se innja addig nem adnj, hogj ha pedig az fekélből viz folj, njncz annak orvossaga, meg kel döglenj.
- 72 *Item.* Keres csipke bokrok közöt vidlas forman levő növest, azt meg has-

czad, az lonak üstökiből, sereneböl, farkabol szakas, es azt tekerd azon meg hassitot czjpkke bokorba egj kevesse, alal fél sjngnjre meg törvenj, had ot, ha meg szarad bele az czjpkke bokor, az fckelis el szarad az lorol. Probatum est.

G.

- 73 *Gutta ütes ellen orvosság.* Gerljcze madarnak vegj veret, es agj meg innja, fogh szollanj.
- 74 *Gjümölcz hamar teremjen.* Hod fottan az agakat kölj törnj, mellet az ujsagnak massod vagj harmad nap olcza be, valahan nap az ujsag utan otja be, annj eztendöre fog teremnj azon fa.
- 75 *Gjomor faias ellen.* Purgatio. Az petresselem levelet meg kölj törnj, es ruha altal altal [1] egj kanalban faczarnj, ha leve nem jünne, egj keves borba martanj es ugj kölj faczarnj. Az mennj leszen az leve, annj fa olajt hoza töltenj, es meg jnnja.
- 76 *Item.* Az fejer ürmöt szed egj talban, es igen erős etsetben forron öncz rea, melegen közd az gjomrara. Ver has ellenis ighen io.
- 77 *Göröz lo labat ha bantja.* Az ser czap aljat, ezetet, vaiat melegicz egjben es mosd vele az lo labat. Vegj az patikabol dialta nevö kenötis, es kend az inat vele ször mentjben minden nap ketser vagj 3szor.
- 78 *Gjomraban fereg lonak es gelezta,* ha el hatalmazik az loban, es roszt feregh elejt nem veszed, meg hal bele. Meg ismered arrol, hogj nem eszik, hanem untalan hever es csak az vekonjat nezj. Olljankor vegj erős ezetet, töröt tikmonjat, töröt borsot, ember ganejt, vas port, fog hagjmat, habard öszve es melegen tölczed az torkaban. Azutan ülljön rea egj legjn, izassa megh az lovat, azutan pokroczozza be jo. Oljankor io az tormatis aprora metelnj, meg sosvan abrakjaban meg etetnj vele.
- 79 *Gjümölcz fa nem terem.* Egj vagj ket araznjra furja meg az fat ala risul, tölczön beleje fa olajt, azutan egj czövekkal verje be az lukat, minden eszten döben teremnj fogh.

H.

- 80 *Hagjmas ellen valo orvosság.* Vegjed fog hagjmat o haial, czinald megh, kend meg talpat az tüznél.
- 81 *Item.* Egj galamb fiat szepen meg sütnj, es vele mindenestöl meg etetnj, az kjn az hagjmas vagjon.
- 82 *Item.* Fejer lilium gjökeret, levestikomot es eleven rakot egjben kölj törnj, es annak az levevel kölletik az betegnek minden testit iol megh kennj.
- 83 *Himpok ellen.* Vegj szappant, timsot, mézet, tikmonja fejerit, fa olajt, egj keves eget bort, ezeket öszve keverven, közd rea haromszor egj más utan, Isten utan meg gjogjul.
- 84 *Azomrul.* Kiralj irat erőssen borsod megh, es fog hagjmat meg törnj s-egjben czinalnj, es rea kötnj, harmad napig rajta tartanj.
- 85 *Hurut ellen.* Eper levelet gjökerestül aszald meg, borba fozd megh, mind reggel, estve lagj meleghen azt igjad.
- 86 *Item.* Az czeresne fanak mézgaiaat borral es vizzel öszve egyeljtenj, hasznal az regj hurutrol, es iob szjnt ad embernek orczajanakis, a szemet meg vilagos-

- sitja, kjvanssagot indit emberben. De ehomro igja, es mjkor czak borral elegjti, kö ellenis hasznal.
- 87 *Item.* Az uti füvet föld meg kenjer héj alat es azt igjad. Az fog hagjmat törd meg, kend az talpat es teneret vele; avagj isopot föld meg vizben es azt igjad.
- 88 *Flo [!] tetem ellen.* Egj darab temsot kös egj ruhaban, forral fagjat meg erőssen, es az temsot martogasd az fagjuban, avval süsed meg az hotetemet.
- 89 *Avagy.* Mogjoro fara kös ruhaczkaban egj dionj sot, baranj fagjat sörpenöben mjkor for, martogas az sot bele, es sütögezd az holt tetemet vele, azutan gjogjiz be.
- 90 *Item.* Egj öreg on golobist laposiczd meg, es közd az hot tetemre. Aljon rajta harmad napigh.
- 91 *Item.* Az melj ember nem latta volna az hot tetemct, haromszor szemermes testjvel dörgöllyc meg az hot tetemet, el vesz.
- 92 *Hidegb leles ellen.* Vegj szapora füvet, ha hjege lölj ted az saruban, ha kis gjermecket lölj, közd talpara.
- 93 *Item.* Az tormat törjek meg tizta borban, szürjek meg, igja meg mjkor rajta vagjon az hjegeh.
- 94 *Item bideglölestül.* Lo laban terden fellül melj szömöczu vagjon, vaja le, szarazd meg, ad meg jnnja borba, mjkor rajta vagjon az hjegeh. Mjkor teged hjege kj löl, egjebet ne czelekedgjel, hanem elso penteken semmit ne egjel, se igjal napestig.
- 95 *Hernjü kaposztat ne bancza.* Vegj vagj ket penz ara babert, tizta vizben erőssen föld meg, es ha meg hüil, palanta magot aztasd meg benne.
- 96 *Haljog ellen lonak.* Mehet egjnehanjat meg szaraztanj, es szjta altal meg szjtalnj, azt lonak az szemeben fujnj.
- 97 *Item.* Szekfüvet az szerjnt meg szaraztanj, s-meg törnj, szitalnj, es szemeben fujni.
- 98 *[Item].* Kormot, mézel egjüt öszve kevernj, az lonak szeme haját gjakorta kennj vele.
- 99 *Item azonrul.* Egj uj tjukmonjat meg törnj vas kanalban, es annj sot hozza tennj, es azt egjben meg sütnj, egetnj, meg törnj, szitalnj es szemeben fujnj.
- 100 *Item.* Bor követ, melj az boros hordohoz szarat, meg törnj, szjtalnj, szemeben fujnj.
- 101 *Item.* Az bekanak héjat avagj teknöjét erőssen meg szaraztanj, törnj, szitalnj es szemeben fujnj.
- 102 *Item.* Töröt gjömbert, sot, tikmonj fejerit timporad sürön esze, azutan vegj egj darab njarfat, furd meg az közepin es rakd az ljukban, ugjan azon fa czappal verd be az lukat, ted az tüzben, had egjen meg az fa, az orvossag penig mind ösze sul, azt törd meg es szital meg, es fujd az lo szemeben.
- 103 *Hideg meg veszi ember labat.* Ved kj az hollonak az agja velejt es avval kend az labat.
- 104 *Hata lonak ha föl dagad njeregtöl.* Pirjcz egj szelet kenjeret, de meg sosad, azutan öncz meg eget borral az kenjeret, közd az daganatra.
- 105 *Heveröje lonak.* Kereszt czonton börit mezd meg, süsd meg, meg gjogjul.
- 106 *Hoiagh ellen.* Njncz iob, mint az kj meg tudgja sütni, de az inat oltalmaznj kölj, hogj az vassal meg ne erje, es meg ne sütödgjek, oljankor pirjcz kenjeret, öntözd meg eget borral, es közd mind az ket felöl, aljon rajta harmad napigh.
- 107 *Azonrul.* Vegj otatlan meszet, olcz meg erős etsetben, azutan czjnalj viasz-

bul mint egj dionit, ted az mézet abban, közd az hojagra, de az körmet io be czjnald, hogj ra ne huljon benne. Io az olljan olajjallis kennj, az meljben Isten tehenet tartjak.

- 108 *Hevsegb ellen.* Vegj tizta kut vizet, tjukmonjanak az fejerét üsd beleie, az hamut szitald megh szepen, három ujud közt vesd be haromszor es ket kanal etsetet töcz bele, es erössen habard esze, aprondonkent ad innja az betegnek.

I.

- 109 *Ina ütes ellen.* Hermet fyat od el, eszedben veven, az inat tekerd megh véle, mint az baczkort, egj eiel tarcz rajta.
- 110 *Item.* Vegj egj marok len magot, liztet, három tjukmonjat, o haját, tord iol egjben mosarban, az utan kend szöszre, mint egj pagaczat, ted az par hamuban, es mjkor iol meg melegult volna, ved kj, tizticz megh fölljül az szöszit, melegen közd az lonak labara, s-meg vigaszik.
- 111 *Item.* Az uj vias sonkolt földz megh borban, közd rea, ötöd napigh tarcz rajta.
- 112 *Azonrul.* Meg ütöt inat lagjcz megh, dizno ganejt o haját, veres hagjmat öszve olvassa, kösse be véle, massod napigh tarcz rajta, azutan par luggal szappannal erössen mossa megh, hogj semmj sjrossaga ne legyen az laban valo szörnek, azutan három tjukmonj(at) fejerit meg szjtalt mézben kavarvan egj törlö szürre kenje, kösse rea, harmadnapig tarcz rajta, vizben vele ne mejjen, azutan astassa le.
- 113 *Azon ina ütesről.* Vegj ket lat krispant, iros vaját sotalan, három penz ara eget bort, fa olaj, egj darab tímso egjben computalvan, avval kennj az inajt.
- 114 *Jubok orvossaga.* Ha féreg vagjon az orraban juhna, zab szalmabul füstet kölj raknj, sajt hazba bezarnj kel öket, füstöltetnj es kj [p] tüzöögik. Ha ször féreg vagjon az torkaban, бүдös követ tímsoval elegjtenj, meg törvén, vizel az torkaban töltenj, hogj ha penigh nagj az epeje, soban korpat kölj nekik adnj, kj szjia az epéjébül gonossagot, az hegjekben onjeh [l] nevö gjöker mjndenfele njavalja ellen, juhna ighen io soban meg adnj ennj.
- 115 *Ina sugorodik lonak.* Az levesticum viragját szedgjed üvegben, tölcz fa olajt rea, ted az veröfenre, had aljon ot napigh ugj, es kend avval az inakat, meg gjogjul, io az olljan inakat borostjannalis kennj.
- 116 *Jo lonak indulatja.* Ha azt akarod, hogj az czikobol io lo neveckedgjek, igj ismered megh, az feje kjczjn es rövid, az szeme ighen fekete, az orra nem szep, az njaka gjönge, az serenje jobra hajlot es bojtos, es fodor szabassu, az farkais olljan, az szügje ighen széles, az hassa karczu, az monja ighen nagj es hoszu, az hata gerincze ugjan kettös, az körme ép, az fara szeles, az többjnél mindenkor előtte iar, mjkor vizre hajtjak, legh először lepik az vizben, nem felelmes es rettego.
- Nö az lo hatodfü koraigh,* az kabola öttigh. Az illjen lovat harmadfü koraban kezdgjed tanjtanj. Az fogarol igj ismerheted megh idejt, ha vagjon holnapia az elő foga el hul, negjdfü koraban ismeg mind allol, fölljül ketto, eötodfü kora utan advas foga kezd nönj, hatodfü koraban mind be telik az odva, hetdfü koraban mind eppen az foga, es az utan nehezen meg ismernj.
- Mind azon által tiz esztendeigh meg ismerheted az lovat, mert az első laban valo czitkojt, melj az czuklaja föllül szokot lennj, tapogazd megh az ször kö-

zöt, es ha az ot vagjon, el nem mulatta az tiz esztendöt, de ha az czitkeje el kopot, üdösseb az a' lo tiz esztendönél.

Az melj lonak nagj szemej es nagj orra vagjon, az oljan bator es nem rettegő. Az melj lonak melljen vadnak az szemej, es szeles pofaia, rövid, vastag njaka, az oljan meg fekszi az zablat, es erős szaju, nehez iarassa vagjon.

Az melj lonak az körme hoszu, es az sarka mint ha magassab volna az elejnél, az olljan lo gjors es futo level.

Az melj lonak szeles es vekonj körme vagjon, mint ha fellül le faragnak, az nem io, mert föllül gömbölegnek es homoru kömenek köllj lennj az lonak. Az melj lo alassaban az hatulso labajt ighen alaia teszi, mint ha le akarna ülnj, az olljan gjors es futo level.

Az melj lonak nagj ször vagjon az laban, oljan szolgálalo tarto, de nem lesz en gjors.

Az melj kiseded lonak meljen vadnak szemej es hoszu fülej, az olljan mindenkeppen röst level.

Az melj lo alassaban kemenjen al, mjkor az farkat vonszod, io erős es tartos level, de röst.

Az melj lo gjöngö testü, az olljan nem utas es nemis hizik, nemis tartos.

Az mel lonak hassabas es szaraz labaj vannak, io, es szelessen hordozza az labajt, szeles fara es szüüge, njaka vekonj, io.

Vadnak egjeb arantis sokfele fogjatkozassok az lovakban, az mellet ember könnjen eszeben vehet, ugj mint hoiagh, haljogh, holtetem, es egjeb sok fele njavalja.

- 117 *Lonak serenit vagj farkat meg akarod nevelnj.* Az csukanak ikrajat aztasd meg vizben, azutan füssuld az szörj köze vizestül az ikrat minden nap etser.
- 118 *Avagj.* A' ser verczit avagj breczvat vegjd, mosd avval az serenit, farkat, ha özve verödik, mozd kj.

K.

- 119 *Kő ellen orvossagh.* Vegjed kömenj gjökeret, ronto fünek gjökeret, petresselem gjökeret egjenlö mertekkel, vegjed ennek felette az lapu gjökeret, annj legjen, az mennj az a' harom gjökeret. Ezeket meteld aprora, edenben teven ellegendő vizet tölcz reaia, fozd meg erössen, ugj hogj harmadrese el fojek, ennek utanna elen véle reggel es este mint egj fél poharnit. Ha ighen keszerü volna, edes gjökeret tegjenek közjben, ha hamar erik beteget, njolcz nap alatt meg gjogjul, ha pedigh regj beteg, tizen ötöt nap alatt meg gjogjul.
- 120 *Ugjan azonrol regj Turzo orvossaga.* Vegjed szarka feje velejt, es szarazd megh, s-törd porra, es annak az porabol vegj ket arpa szemnj nomot, többet ne, mert artana, es id meg borba avagj vizben. Probatum.
- 121 *Item.* Rak szemet, csuka fogat, fejer gretat iol egjben kelj törnj es fejer borban megh jnnja.
- 122 *Kelevén ellen.* Vegjed ronto füvet, arva czalant, eb szölöt, törd egjben es kösd az daganatra, el oszlattja.
- 123 *Item.* Ha veszed eszedben, hogj keleven akar kelnj rajtad, az magad vizeletit igjad es el oszol, nem fakad kj.
- 124 *Ködök csömör ellen.* Meleg borban kömenj magot, anist, borostjant magvaval elegiczd, id meg, meg gjogjul.

- 125 *Azomul.* Csombor füvet avagj rutat, azis igen io, borban meg főzj, es innja meg adnj igen io.
- 126 *Mas.* Tjukmonnak az szekit ved kj s-annj sot hozza, pogaczat czinal belöle. es közd az ködökere.
- 127 *Köszvenj ellen.* Tormat föld meg mezél, habard meg es közd az köszvenjre, kj uti ugj annjra, hogj akkor meg gjojttja.
- 128 *Köszvenj ellen, meljre az ifju csaszarne Leszestjan urat tanjtotta volt.* Vegjed tikmonjnak szekit, egj lat saffrant, morsolj közjben az semlje belit, eze- ket megjnt ujonnan fejer tejben kel tennj, es tüznel meg melegitenj, hogj oljan legjen, mint az kassa, es melegen es melegen [!] közd az fájdalmas heljre, had alljon rajta huszon negj oraigh, es megj könjebitj.
- 129 *Mas.* Tehen hig ganejba főreztenj az köszvenjes ombert. Ha keziben vagjon, annjra legjen az fördö, hogj az kezej benne legjenek az fördöben.
- 130 *Korpas, se tetves fejed ne legjen.* Az szarvasnak szarvat egezd megj, mosd meg hamujaval, borral fejedet, se korpas, se tetves nem lesz fejed. Borral es medve hajal kend megj, es szeppen meg gjojjul. Probatum est.
- 131 *Konkolj ellen.* Mjkor az vetö kj viszj az magot vetnj, mindenik hod földben vessen petresselem magot, es nem leszen konkolj azon földben.
- 132 *Koppassagrol.* Az kinek haja hul, illjen keppen nevelljed: az kapotnokkat föld megj lugban, mozd vele fejedet, meg erősjsji hajadat.
- 133 *Kehe lonak.* Az földj botsanak gjökeret törd meg erossen, es azt fatsard etsethen, io fele szappannal közjben tölcz a' torkaban, botsasd szabadon az mezöben, ha kj nem hannja tole az kehet, nem gjojjul megj, hanem meg ölj.
- 134 *Körme ha el valik lonak busatol.* Egj kessel meteld le az körmet elevenigh, az hol el valt, az szöritis el njrjed az sebejröl, az utan vegj uj tikmonjat, sot, oltatlan meszet egj arant, mind az három félet tölcz ösze, közd rea, harmad napigh aljon rajta, ha le veszed, azutan fa olajal kenegezd.
- 135 *Körmet melj lo el akarja vetnj.* Az fenö magot aszald megj, es törd megj iol o hajal, köz be az talpat vele.
- 136 *Körme ha megj hassad lonak.* Egj kesken veszöt öcz be az hassadas vegjben, ha az eleven igis hogj ne hassadgjon, az utan vegj uj szurkat, viazt, temjent, büdös követ, fenö szurkot, olvasd egjben egj tserepben, de igen el ne heviczed, ha meg keménjedik, tarczad az hassadasra, be mennjen, es fellülis legjen rajta. Ha az le hullana rola, czelekedgjel maszoris a' szerjnt, ha az veszöt be öltöd, feher liztet tikmonj fejerivel habard öszve, és kötözd avval.
- 137 *Kigjo meg csipi lovat.* Az melj füvet kjralne aszonj kaposztajanak hjiak, törd megj iol olajban, es kozd be vele az tsipest avagj harapast.
- 138 *Körme szorulassarol.* Talpat tölcz megj io meg faragvan az maga ganejaval egj süvegre (pat) homoru patkot üssenek ra, el mulattja.
- 139 *Koszös fő ellen.* Vegj timsot, fejer temjent, krispant, galjcz követ, lo hugjat, büdös kö, iros vaj, roka hajat egjbe timporalnj, s-avval kennj, es melegj tehen ganejaval be vernj az fejet ighen io.

L.

- 140 *Lep fajas ellen valo orvosság.* Vegjed porczin füvet es föld megj etsethen, közd iol melegen a' lepedre, es ha kvantatik, ketseris vagj haromszoris bizo- njossan meg szabadul. Doktorok czudajara Isten utan hasznalt.
- 141 *Luponj kosti köszvenj.* Zanoviczj pallagon terem, földj bocza gjökere, fa

- boczanak hejat faragnj, arva czalan gjökeret, komlo veszejt kerteken [P] akar gjökeret, akar czak komlojat es belölök fördöt czinalnj, vagj haromszor meg föröztenj, lepedövel be fednj fördöben, Zaniczkat magjarol zonadnak hjiak.
- 142 *Lapoczkaja szarad lonak.* Vagdallja meg lapoczkajat erőssen érvagovással, az véret vegje egj medenczeben, ha onnat nem volna ellegendö vere, vagja meg szügie éret, es annak meleg véreben keverjen ros liztet, es meszel eget bort, es o haját olvaszon közjben, es melegen verje be. Az inajt evvel kel kennj: o haj, fa olaj, egetbor, krispan, tehen vaj.
- 143 *Le essek to földre.* Belljncz fü magvat ad meg ennj abragban, mindgjart el döl, de nem leszen semmj njavaljaia, hanem tölcz füleben etsetet es fel kél.
- 144 *Legjek ne tsipjek lovat.* Az tök levelet törd megh, faczard kj az levét, es mosd megh vele, avagj kend meg vele az lovat.

M.

- 145 *Mel faias ellen valo orvossagh.* Vegjed cyprust, salljat, papa füvet, isopot es pap monja füvet egjenlö mertekkel, es tegj hozzaja füget, szaraz szölöt, ezeket egjut föld megh borban avagj vizben, fökeppen ha nagj hevsegh vagjon rajtad, es lagj melegen reggel es estve igjad, meg gjogjul.
- 146 *Meb annja ellen.* Telj zöd madra fü, marunka, vercs hajgma, szerezzendio, es szerezzendio viragja, szekfü, gjömber, safran, tjukmonj, vaj, fa olaj, ezeket mind egjben prasolnj, es az mint el türhetj, rea kötnj.
- 147 *Item.* Vegjed az njakas töknek az belit, tjukmonjal vajban rancz megh, egj fél magjar süveget erős foralt etsettel oncz megh, es az fölljül meg jrt orvossagot kend rea, es vard be vele magadot, meg gjogjul. Probatum est.
- 148 *Mas azonrul.* Csombor füvet meg kölj főznj es egj uj göbreben tennj, arra tizta bort töltenj, es jres vaját az mennjre lehet tegjen, uj földö alat lassu tüznel meg kölj parolnj, ket vaszon zaczkoban raknj az csombor füvet, annak elötte az ket ladekajat iros vajal ket felöl melegen kennj, az ket zaczkot az mennjre lehet meg türhetvén melegségét, ket ladekjara föl kötnj, es harmad napigh rajta tartanj, meg meg ujtvan mas harmad napigh visselnj. Isten utan meg gjogjul.
- 149 *Mas azonrul.* Porcz füvet, ighen o hájat erossen meg törnj, tjukmonjat rea ütñj, annak sjrjaval meg kennj, es az füvel föl kölj varranj, harmad napig rajta tartanj, ket harmad napigis meg ujitvan.
- 150 *Mel ember meg bolondul.* Pogats koro, fekete tjuk, iglicze tövis, partingus keresetlen, ket füstös haz, melj farral özve vagjon, annak az füstös szalmajaban lopnj egj egj marokkal, betolica [1] füvet, fog hajgma koszorut, az dio fában, az kj odvas, melj gazt talalsz, benne egj marokkal abban vennj, ezeket mind öszve kél timporalnj, es kedden kjlenczer kel fireztenj, czjtörkönnis kjlenczer, azutan szentelt temjennel es mjrhaval megh füstönj es le fektetnj. Probatum est.
- 151 *Madar ne egje az gabonat.* Nagj penteken olj vagj tiukot, vagj ludat, vagj barant, annak veriben kenje megh az merzet vagj talat, mellel merjk az vetöre valo buzat.
- 152 *Marulas ellen orvossagh.* Fejer malva russanak gjökert, fekete nadalnak gjökeret öszve törnj, tejbem meg főznj, es egj darab iros vaját beleje tennj, labat vele lonak be kötnj, harmad napig rajta tartanj.
- 153 *Ibidem.* Borsz haját szappannal eget borban meg egetnj, es lagj melegen vele kennj inajt.

- 154 *Item.* Igen o hajtat, fa olajt, eget borban meg egetnj, avval kennj inajt. Probatum est.
- 155 *Marba döglük.* Tiuk tormat, rutat, puskaport es büdös követ egiben compor-talnj, es kenjerben ennj adnj az marhanak gjakorta, es tjuk ganejal, galamb ganejal, büdös kövel estve, reggel füstolnj marhat.
- 156 *Monja lonak meg dagad.* Fejer töröt gretat, sot, ves etsetben, habard el es kennjed az lovat az hol kjvantatjk haromszor napiaban vele.
- 157 *Item.* Majusban gjütöt vajtat szallonaval egjüt olvazd meg, es kennjed vele, io az teglatis meg melegitenj, es alaja tartanj, es edes tejet rea töltegetnj, es ugj parolnj gjakran.
- 158 *Mebejdnek mas ember mej mezet el ne bordgjak, orvossagb.* Az körpü szajat medve hajjal kend meg, mikor elsőben kj viszed öket.
- 159 *Metel ellen orvossag.* Veres hajjmat apron apriczad, galiczkövet meg törnj, soban eggjut adnj az juhnak. Cancellarius orvossaga. Probatum est.
- 160 *Mel marba meg tetvessedik.* Cstronka [!] fat kelj keresnj, es azt a' fat főznj, s-avval kel mosnj az marhat.

N.

- 161 *Nem emezbet ember betegsegben.* Vegjed három szerentsen diot, roncz porra, piricz egj vagj ket szelet kenjeret, es azt aztasd meg io etsetben, az szerezcen <pok> poraval hjncz megh az pirjtat kenjeret, agj meg ennj. Es mjnek utanna meg ette, három oraigh semmit se egjek utanna.
- 162 *Nebéz betegsegröl.* Teknjös bekanak szjvet vet kj es ted porra, az mjkor rajta vagjon, ad meg innja, ha vagjon fekete czeresne vízben.
- 163 *Azonrul.* Ha ferfi, vegjed hjm medvenek epejét, ha aszony vagy leanj, nösten medvenek epejet szarazd megh, törd porra, egj kes hegjen mennjt föl vehecz, agj meg innja borban vagj vízben.
- 164 *Item.* Mezej egeret szakazd ket fele, es annak vegj három czep vérét, agj meg jnja, mjkor rea jun, hasznal Isten utan. Probatum.
- 165 *Item.* Ultima Marti, avagj prjma Aprilis melj njulat fognak, annak az njulnak vereben ruhat kölj meg kevernj, az melj embert avagj gyermekeket nehessesg bantja, azon ruhaczkabol egj darabkat meg aztatnj vízben vagj borban, es meg adnj innja.
- 166 *Ugjan azonrol.* Hohartol vegj ember szjvet, meg szaraztanj, es az kjn nehessesg vagjon, akkor meg adnj jnnja, az mjkor rea jun az njavalja.
- 167 *Nem bizik lo.* Lo hajjmat apron apricz, es zabban agj megh ennj. Probatum est.
- 168 *Item.* Vegj egj marok Isten fajtat, mossarban törd meg mindenestül, tölcz etsetet rea, es szüörd meg, ha meg szal, tölcz az lonak torkaban, es tizenötöd napigh meg hjzik, benne valo fergetis megh ollj.
- 169 *Njllazasrol orvossagb.* Csalannak gjökeret meg mosvan apron meg metelnj, s-meg törnj massarban, főzd megh es közd az njlazasra, menten mehecz, meg kj meröles ellenis ighen io. Probatum est.
- 170 *Item.* Ha az njlazas följül fakad, az lo körmen kerezd föl az njlazast, es szed kj iol s-mosd megh etsettel, mind alal s-mind föllül, az utan timsot egesd megh, tegj hozza oltatlan meszet es keves sot, törd ösze, ros kenjernek also hejarol egj darab hjncz ra, azt az port körmen valo sebre közd ra, ket vagj három izben, azutan fog hajjmat, mezet, len mag olajt, törj iol egiben, kend kenjer

- hejara, es közd rea, az mig kjvantatik, ha vad hus nöne, hjnczed galjczkönek az poraval.
- 171 *Nem albatik ember.* Keres fejer tomjent, barask magot, törd ösze, tölcz erős etsetet hozzaja es czjnald mint egj teztaval közd az homlokara, el aluszik.
- 172 *Na albassek ember.* Vegjed az hollanak szjvét, közd az njakara, valameddigh rajta leszen, nem alhatig.
- 173 *Avagj.* Az filemjlenek epejet ad meg innja.
- 174 *Niomja meg lo labat.* Vagj mas keppen meg sertj. Meleg sos borral akar etsettel most kj az sebét, az utan tikmonj fejerevel az mézet keverd egjben, es közd az sebre, had aljon harmad napigh rajta, azutan hjnczed hamuval, akar saru eget talpaval es soval, njomva valamjvel, de kezeddél ne, mert vad hus örmöst nö bele.
- 175 *Nem ganéjbat lo, nem vizelbetik.* Az rutat törd meg, vezd borban, tölcz a' torkaban, avagj egj darab szappant tolj az seggiben, vagj szapanos vizet tölcz torkaban.
- 176 *Item azonrul.* Az veres hagjmat, meljnek vegen az hartjaia, gjud az vassarajaban es meg indul vizeleti az lonak.
- 177 *Ne faradgjon megb az lo.* Közd egj nehan njul fogat az lo njakara es nem farad megh.
- 178 *Nivek vadnak böre közőt es bussa közőt.* Vegj lo czontot, törd porra, tegj hozza zöd göröget, sosd meg az böret, evvel az <ket> porral hjncz megh, az hol az fereg fekszik, es kj vesz belöle az feregh.
- 179 *Mas.* Fenödezkabol az mjnemö czomo kj essik, vagj verjek kj es kössek njves barom njakara, kj essik az njv.

P.

- 180 *Pokolj varrol valo orvosság.* Vegj veres hagjmat, erős etsetet, ludnak szarat, öszve törnj, es egjbe egetnj, avval kölj kötnj. Probatum est.
- 181 *Azonrul.* Vegj figet, veres hagjmat, saftant, vaiat, tikmonjat, sosd meg erőssen, czjnald egjben, kend ruhara, es közd ra az varra.
- 182 *Pestis ellen orvosság.* Vegj három eleven pokot, es három gerezd fog hagjmat, törd egjben, es egj keves etsetben es mézben egjbe timporalnj, az merget avval kel kennj, el oszol.
- 183 *Purgatio könnjü.* Föz turos etket, ves bor követ bele, es id meg ehomra, meg tiztitja gjomrodát.
- 184 *Patkoltatast lo nem alja.* A felöl valo füleben, az honnet patkolljak, eres egj golobiszt czernara kötve.
- 185 *Por banju avagj szaras körme.* Probatum est. Len magot törd meg iol, szjtald meg, io fele mézet, keczke bak fadgjat, arpa serben főzd meg erőssen, mjkor forn fog, törröt len magot tölcz közjben, lapoczkaival keverd, mjkor meg sürödik ved kj, es tölczed egj saru szarban, közd bele az körmet lagj melegen, had aljon benne harmad napigh, azutan ved le, ugj aljon annj ideigh, de az körmet ugjan kennj kölj, harmadnap mulvan ismeg közd be az körmet, es mind addig ugj banja[1] vele, az még aranzod, hogj kjvantatik, de addig vizben ne vid az lovat.

R.

- 186 *Ros ferges az lo.* Vegj fog hagimat, tikmonjat, fejer borban ösze kel törnj, torkaban töltenj, az sarkan valo eretis meg kel vagnj, az mjkor pedig itatod, az vizet meg kel hjntenj ros liztel.
- 187 *Azonrol.* Isten faiat io marokkal törd meg njersen, tölcz mezet, etsetet rea, szürd meg ruha altal, had higadgjon megh, tölcz az lo torkaban egj vakaron, megis hizik az lo.
- 188 *Raj kj ne mennjen kertből.* Nagj penteken, migh az nap föl nem kel, harom hatarbely vakandok turassat szedgjen, es azt vizben meg aztatnj, avval az vizek sövönt köröskörül meg öntöznj.
- 189 *Item.* Mjkor az meheknek likajt elsöben fel njtiak kjeletkor, egj kis gafort kölj az likak elejben-tennj dezakczkara.
- 190 *Reszeg ember hogj az bort meg utallja.* Az feczket egezd megh, az porat ad megh innja borban.
- 191 *Avagj.* Az eleven karasznak hatat mezd fel es az veret czepegezd borban, ad meg jnnija, meg utalja az bort.
- 192 *Rotbad testi valakjnek.* Scordium nevö füvel orvossollja magat.
- 193 *Rost lonak orvosság.* Az odalon sarkantju heljet borotvald el egj tenernja, azutan vagdald meg er vago vassal az börít, törd meg az üveget kemenjen, es tikmonj fejerevel eggjüt dörgöld be az vagdaldasban, had gjogjulon be, es az utan probald meg, gjorsab leszén.
- *. egj saru sarban közd bele az körmét lagj melegen, had aljon benne harmad napigh, azutan ved le ugj aljon annj ideigh, de az körmét ugjan kennj kel, harmad nap mulvan ismeg közd be az körmét, es mind addig ugj bannj a vele, az meg aranzod, hogj kjvantatik, de addig vizben ne vid az lovat.*
- 194 *Palantat es kapoztat hernju meg ne egje.* Fülben faczarot, mellet emberek hazakon tartanak, tör megh, es az palanta magot abban meg asztatnj, se balha palantat, se kapoztat hernju meg nem eszj.
- 195 *Ros jereg ellen orvosság.* Fog hagimat egetborba meg törnj, es az lonak torkaban kölj tötenj.
- 196 *Item.* Vegj veres varga festeket, egj meszelnjt, tölcz torkaban, ne hordozak, se ennj, se innja az nap ne adgjanak.

S.

- 197 *Szem vilagossitassarol valo.* Vegj köment, rutat, egetfarkat, törd esze, es erös borral elegicz meg, az utan faczard kj az levét, es avval kend az szeme körnjeket, le veszi az homaljossagot az szemerül.
- 198 *Azon szemfajasrul.* Egj tikmonjat meg kölj fölljül törnj, az benne valojat kj öntenj, es hellete mézet töltenj, es ket kes hegjre valo egetet töröt timsot kölj bele erzeténj, es az tikmonj hjban megforalnj, es mjkor ember le akar feküdnj, abbul egj czeppet kölj szemeben erzeténj.
- 199 *Item.* Jo az bocza fan nöt gombais, ha veres borban aztatjak, es az embernek faio szemere rakjak.
- 200 *Süketseg ellen.* Fejer ürmöt beka epejével egjben elegjtenj, es az fülben boczatánj, az fület tizittja, a hallast iobbittja.
- 201 *Azon süket[seg ellen.]* Vegj az kosnak epejet, az aszonnak tejével egjelicz megh, es erzd az füleben, es hasznal.

- 202 *Avagy.* Teknős beka(nak)t ted egj medenczeben, es verd megh egj veszővel, el hugjozza magat, es aztat az hugjat erezd az füleben.
- 203 *Item.* Vegjed az njulnak epejet, veres olajjal egjelicz ösze, boczasd az füledben.
- 204 *Avagy.* Az hangja monjat czjnald egj üvegben, tölcz tizta fa olajt rea, ted az tüzhoz, es mjkor io megh fö, ved kj és botsasd az füledben, ha regj siketis, meg gjogjul.
- 205 *Mas azonrul.* Vegj patjkaban kesserü mandola olajt es veres olajt, szep zöld rutaval törd iol egjben az olajokot, azutan szürd megh tizta ruha altal, es botsasd az füleben.
- 206 *Item.* Vegj tizta vajat es az kosnak epejet, keverd egjben vele, es melegen tölcz az füleben embernek, tiz napiglan, meg gjogjul.
- 207 *Séres ellen orvosság.* Levestikom gjökeret o hajal erőssen meg törnj, az utan ket tjukmonjat hajastul meg törnj, eget bort töltenj közjben, es meg melegjtenj, az mint el szenvedhetj vele, be varranj.
- 208 *Item.* Vegj bor seprüt egj iczere valot, főzd meg erőssen, hogj forjon, az veres hagjmat o hajjal böven meg prasolnj, az forro bor söpröben tötenj, az seprüfünek magvat egj maroknjt beleje tennj, s-kemennjen egjüt meg főznj, ruhara kennj, es be varranj, harmad napig rajta tartanj.
- 209 *Item.* Kesserö lapu gjökeret, saljat, olajt, kénjessot, ezeket egjben törvén, kennjed az sérest.
- 210 *Szaraz betegség ellen.* Vegjed az olljan tjukot, melj az tjukmonjrol meg hal, azt ted mind tollastul egj fazekban, az[t] crössen testaval kjvül meg kennj, az szajatis, es azt kemenczeben porra egetnj, minden italban abban az porban adnj meg innja.
- 211 *Azonrul.* Keczke tejet reggel mjhelt meg fejk, mindgiart meg innja adnj, hasznal.
- 212 *Item.* Csinadociat meg törnj, borban meg creztenj, njersen az talpara kötnj embernek, ha meg szarad, meg gjogjul, ha meg nem szarad az cinadotina, meg hal ember.
- 213 *Szeltöl zaballik az lo.* Azon esmered meg, az szjve igen dobog, az homlokan ket füle közep valo eret vagh megh.
- 214 *Szel meg ütj lovat.* Medvenek az epejet agjak meg innja vizben, meg gjogjul.
- 215 *Szaraz keh ellen.* Tikmonjnak hjiat aszald meg, törd meg es szjtald megh, egj meszel etsetben, es az lonak torkaban tölcz ben[ne], ha egj először nem hasznal, ketser vagj haromszor czeleked.
- 216 *Szeplös ellen.* Arva csalannak vizvel kel mosnj az szeplöt, es el vesz róla.
- 217 *Süljrol orvosság.* Fekete ürömnök füvet kenjer héj alat fejer borban meg főznj, tizen ötöd napig minden nap igiek ehomra reggel; meg gjogjul.
- 218 *Item.* Az arva czalant aszald megh, es törd megh, sebesicz meg az sült, azon porral hjnczed es el vész.
- 219 *Szjv fogas ellen, avag öklelet.* Végj mézet, tiztat, kend papirosra, az söprö fűnek magvat hjncz rea sürön, lagj meleghen ted az szjvere. Isten utan hasznal.
- 220 *Item.* Unjkornis czontjat, hodnak az monjat, babert, gjömbert, bors, saffran, meretlen, tarka lapunak magvat, kö rosanak magvat avagy gjökeret meg szaraztanj, borba mézzel meg főznj, kenjer héj alat, egjnehaszor elnj véle.
- 221 *Azon szorjtas ellen.* Vegj egj poharban egj kanal telfelt, egj kalan karacson mezet, egj kalan mak olajt, meretlen safrant, főzd ösze, es kend kek papirosra, közd ra io melegen, ketseris.

- 222 *Ször fereg ellen.* Vegj malmak szalmaiat, szep tizta földön meg kel egetnj es az hamujabol par lugot czjnalnj, abban az parlugban kölj ember labat aztatnj, annak fölötte ros kalazt vagj harmat mezel meg kennj, es sebere kötñj, avagj csak tartanj, kj gjün, mindanjiszter kel czelekednj, meg kj nem tiztul. Hasonlo-keppen az kapozta torsajat meg szaraztanj, meg egetnj, hamujaval parlugot czjnalnj es ugj aztatnj, kalaszokkal ugj elnj.
- 223 *Siatica ellen.* Zab szalmat, csiczerj borso szalmajat, ökörfarkat, zöd petressel-met boven, ha levele njnczen, magat gjökeret, iglicze tövist, bis alma levelet, ezekből fördöt czjnalnj, de hjdegh vízzel nem io meg hütenj, es ebben fürödnj haromszor egj mas utan. Isten utan hasznal.
- 224 *Sebes lo orvossaga, turos lo.* Apro bojtortant meg föznj, es azal mossad, ugjan azon bojtortant szaraztanjis, meg szjtalvan avval hjntenj, es az barazk fa levelet közjben miscualnj, hogj az legjek ne pökjek be.
- 225 *Item.* Melj sebes loban fereg vagjon. Üveghet grispannal törd iol egjben, vezd mézben, es eros etsetben.
- 226 *Item.* Az vad saffrant törd meg, es hjncz véle az sebet, meg hal az féregh.
- 227 *Az melj lo (bes) sebes, avagj hegjes faban meg serödöt.* Az njul bört, akar njul haját, bak nevö füvet mind egj mertek szerjnt törd megh iol massarban, czjnal frajstromot belöle, közd az sebre, es kj vonnja mjnden merghét.
- 228 *Sargassagh ellen.* Az maiorannat akar tavalit, akar ezidejt borban meg föznj, kenjer hej alat egj helben, mas helen meg hütenj, agja meg jnnja, aprokent.
- 229 *Azonrul.* Hevicz meg crössen uj teglat, az fejedet föd be ruhaval, erös etsetet töcz rea, hogj az para szajadba mennjen, egjnehanszor el véle.
- 230 *Item.* Job homlokatul veres selmet es sarga selmet keresztül az bal laba ujaigh meg mernj, viszont bal homlokatul iob laba ujaigh keresztül meg mernj, az sargha selmet folio vizen ala botsatanj, veres selmet penigh njakara kötñj, es kjlencz napigh visselnj, azutan az veres selmet rosa czjpkere kötñj. Njakara, kezere io aranj fonalat kötñj.
- 231 *Szaia meg vész embernek.* Végj eleven rakot, tölcz bort rea, törd öszve masarban, faczard kj, es mossza az szajat vele.
- 232 *Serenét avagj farkat lonak nevelnj.* Az csukanak ikraját aztazd meg vizben, azutan füssüld az szöre köze vizestul minden nap etzer.
- 233 *Avagj.* Az ser vereczet avagj breczvat vegjed, mossad az serenit vele, es lo farkat, ha ösze veredik moskj tizta vízzel.
- 234 *Szopotnjczas lo orvossaga.* Vegj három vagj negj tjuk monjat, fa olajt, egj vakaro altal tölcz a' torkaban föl vonvan az fejet az lonak, azutan mindgjart az igen meg föt rosot forrottan tolcz tarjstraban es vond oljan héven az fejeben, de ugj, hogj az orrat ne erje az meleg ros, hanem hogj igen melegen mennjen az gözj az otraban es szajaban, az fejere terjcz ket pokroczat, es ugj parold, azt penig czeleked egjnehanszor, egjtser egjszer napiaban, meg gjogjul.
- 235 *Szaradna lo laba es hol szörj nem nöne.* Tavaszj baranj fadgjat, o haját, len mag olajt, mézet, fa olait erezd egjben, es melegen kend véle szörj ellen, az hol kjvantatik.
- 236 *Mas. Ha laba dagad.* Az o haját fa olajjal erezd egjben, tölcz eget bort rea, gjujcz meg rajta, had egjen, es kend melegen az daganatjat, de az körmét be közd, az utan szappannal es eget borral mosd az daganatjat, az tajtekot had rajta szaradnj.
- 237 *Szem fajas, haljog ellenis embernek.* Tjukmonjat kemennjen meg sütnj, azt kette vagnj, az sargaiait kj vetnj, helette egetet timsot beleie tennj, es be czj-

nalnj szösz köze, par hamuban tennj, egj tikmon sütig ot tartanj, azutan tukmonj hajat le vetnj s-meg tiztjtanj, aprora szagatnj, rosa vizben hannj, azt az rosa vizet embernek szemeben czepegetnj. Isten utan hasznal. Probatum.

T.

- 238 *Tüzes foljosso ellen orvosság.* Az mezet iol sozd megh, es körös körül kend meg az daganatot, meg gjogjul. Az pöffeteket meg gjönje meg szaraztanj, hjncz avval a porral. Isten utan hasznal.
- 239 *Turos lonak orvossagh.* Kesserü laput földz megh erössen, s annak levevel mossad, arva czalant meg szaraztanj, es avval hjntenj.
- 240 *Item.* Apro bojtortjant földz megh, levevel mossad, fekete gjaparnak levelet szarazd megh, s-avval hinczed.
- 241 *Item.* Otatlan mészet meg törnj, timsot, tizta mézet öszve kevernj, es eleven tüz köze tennj, ugj hogj igen el egjen, azutan ujonnan meg törnj, lovak hatat azzal hjntenj. Probatum.
- 242 *Item.* Beljncz nevö füvet meg főznj, az levevel mossad turjat, azon füböl szarazd meg, meg törvenj hjnczed az sebet igen hamar gjogjul.
- 243 *Item.* Az kigjo hagjmat földz meg vizben, es tölcz feljnj regi sert hozza, mosd avval az sebet, az fübenis kös rea.
- 244 *Item.* Saru talpat, dizno czontat, czukat hejat, ezeket czjnald porra mind egjüve, es hjnczed vele, meg gjogjul.
- 245 *Torka megh dagad lonak ugj, hogj az etelt nem njelbetj.* Vegj ket vagj harom tjukmonjat, habard meg etsettel, azutan egj unj temerdegtegnj fara tekerd ruhat, az lovat le döntven ted azt fat torkaban, az meg czjnalt orvossagot tölcz az szajaban, fara tekert szöszel dölgöld ala avval ugj, hogj ha fakadek volnajs az torkaban, meg fakasztana.
- 246 *Tettes lo laba orvossaga.* Vegj otatlan meszet, erős etsettel öntözd meg, közd rea nagj héven, es tarcz rajta neg nap, hogj az böre le megjen. Vegj o hajat, mézel egibe kel törnj es földz meg erössen egjben es avval kölj kennj.
- 247 *Item.* Timsot, fejer tömjent, gris pant, roka hajat egjben kel törnj, es avval kölj kennj, io az meleg ganajialis be vernj.
- 248 *Item.* Keres meg az tetöben, az öljd meg vagj kettöt az lo labanak elejn valo körmenj, mind kj vesz belöle.
- 249 *Avagj.* Ha farkas labaval haromszor meg vakarod az tetves marhat, mind kj vesz belöle.
- 250 *Tövis lo lababan ha akadna.* Kj ne vond belöle az tövisset, mert meg czomosodik az laba, vegj eleven rakot, o hajat, es njul hajat, törd öszve mossarban es czjnal frajstromot belöle, közd az sebre, kj vonsza az tövisset.

V.

- 251 *Verrel vizellik lo orvossagha.* Ruta vizet borral, etsettel az torkaban tölcz njolcz nap egj mas utan.
- 252 *Item.* Veres hagjmat es fog hagjmat földz megh egj icze vizben kenjer hej alat, kesserö hagjmaival egjüt igjad.
- 253 *Ver has ellen orvossagh.* Viza hojagot földz megh tehen husban es agja meg jnnja, vizsont az envet földz meg, ad innja, bis alma leveleböl fördöt czjnalj es abban föröztenj. Isten által hasznal, ökörfarkat hozza teven.

- 254 *Azonrul.* Egeret egezd megh porra, csak porat ad borban avagj vizben meg innja.
- 255 *Item.* Ket szem főt szjlvanak magvat veskj, a' helet tjmsoval meg töltenj, es azt el njelnj, de ne igjek rea.
- 256 *Azon ver has ellen.* Az lenczet föld megh tizta vizben so nélkül, erezd egjben sarga viaszal, es törd megh, egjel abban ket vagj harom estve, de harom oraig ne igja rea.
- 257 *Item.* Az kek papiroost mezzel kend meg, mezen fölljül szerezzen diot böven rea faragnj, az ember hassara tennj.
- 258 *Item.* Az njrfan termö gjöngjöt szed le, szarazd mcgh, es törd megh, egj kalan borban kölj kevesset meg adnj innja, az a' por egjnehan csztendcig el al törve.
- 259 *Vizj betegsegh ellen.* Az dio mjkor akkorban vagjon, mint mjkor licitarjumot szoktanak föznj, szed le, es aprora vagdald es vizet vennj. abbol az vizből harom kalalnjt, es bortis annit egjbe töltenj, haromszor kes hegjen bor követ vehecz, annit közjkbén vetnj, öszve elegitven, meg kölj innja reggel, estve, az meg kjvantatik, ugj el vele.
- 260 *Vért hanj ember.* Vegj aspiumot, rutat, saljat, forald meg keczke tejben, agj meg innj betegnek.
- 261 *Vidamon iarjon az lo es prüszögjön.* Az abrak közjben apricz egj keves aspium gjökeret, es vidamon iar.
- 262 *Vizeletj ha megh al lonak.* Közd az lovat olljan bocza fahoz, melj az sövény köze volna fonjva, hasznal.
- 263 *Vér has lovon vagjon.* Tegj egj halat az tüzre, had szaradgjon iol megh, azutan meg törven porat az abrakban ad meg ennj az lonak, es az sarkantju eret vagd megh mindket felöl.
- 264 *Item.* Tejet, keczke tej ha lehet, meg foralnj, kj vennj tüztöl, vagj ket penz ara timsot beleje vetnj, s-meg kevernj, sokaig benne nem io tartanj, egj edenből massikban köl töltenj, ugj hütenj es lagj melegen meg adnj innja.
- 265 *Üszögös buzad ne legjen.* Az mjkor elsőben vetnj megj, az nap hazadat kj ne söpörtez. Az első zakot, meljből először kel vetned, fejcz kj alol, es onnet tölcz az vetö abroszban, azon esztendöben üszögös buzad nem lézenis.
- 266 *Item.* Mjkor föl szorjak az buzat, mjnek előtte mernek, hjncz megh liztel az meczet vagj garmadat, üszög nem leszen, ha el veted.

Z.

- 267 *Zabolat szeresse az lo.* Kend megh az zabolat mézel, meg szeretj es hozza szokik.
- 268 *Nebessegh ellen embernek.* Vegj hohartol ember szivet, szarazd megh, es az kjn nehessegh vagjon, akkor ad meg innja.
- 269 *Hideg löles ellen.* Benedictio B. Salvatoris de horta ordjnis S. Francisci Reformatorum potentia Dei Patris + Sapientia Dei filii + Virtus spiritus sancti + liberet te ab omni febre tertiana, qvartana et continua Beato Salvatore orante pro te famulo suo (vel famula sua) Dominus te N. benedicat + et ob infirmitate ab omni malo, te semper defendat. Amen. Mjkor rajta az hjdegh, kösse az njakara. Isten utan sok emberseges embernek hasznalt.*
- 270 *Lo betegsege, belső njavalja.* Eövenj gjökeret, retket apricz aprora, abrak közt agj megh ennj, beteg lovadnak. Njtraj katonak orvossaga. 1665.